

**EGZAMIN GIMNAZJALNY
Z ZAKRESU PRZEDMIOTÓW
HUMANISTYCZNYCH**

ARKUSZ NR 2

W kręgu rycerstwa i rycerskości

Czas pracy:
120 minut

**Liczba punktów
do uzyskania – 50**

Informacje

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 10 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu komisji.
2. Czytaj bardzo uważnie wszystkie teksty, w których znajdziesz potrzebne Ci informacje. W razie potrzeby powracaj do odpowiednich fragmentów.
3. Przy każdym zadaniu została podana liczba punktów możliwych do uzyskania.
4. W każdym zadaniu zamkniętym wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. Zaznacz ją długopisem w odpowiednich miejscach na karcie odpowiedzi. Pamiętaj, że na karcie nie możesz wprowadzać już żadnych zmian.
5. Odpowiedzi w zadaniach otwartych wpisz w oznaczone miejsca na arkuszu.
6. Nie używaj korektora. Gdy popełnisz błąd w zadaniach otwartych, przekreśl odpowiedź i obok napisz poprawną.
7. Po zakończeniu pracy sprawdź, czy udzieliłeś właściwych odpowiedzi i czy wpisałeś je w miejsca oznaczone odpowiednimi numerami.

W kręgu rycerstwa i rycerskości

Historia rycerstwa rozpoczęła się we wczesnym średniowieczu, w czasach, kiedy ludy Wschodu zajęły Półwysep Iberyjski i przekształciły chrześcijańską krainę w państwo islamskie. Podbicie Hiszpanii miało charakter wojny religijnej, której przyświecał jeden cel: szerzenie islamu. Obawa przed inwazją muzułmanów na hrabstwa południowofrancuskie i sąsiadujące z nimi państwo Franków skłoniła Karola Młota (majordom, najwyższy urzędnik frankijski, w latach 714 – 741 naczelny dowódca wojsk Franków, ojciec Pepina Małego) do stworzenia regularnych oddziałów konnego wojska, z których wykształciły się w ciągu wieków zastępy rycerstwa. Była to warstwa wojowników, która wytworzyła swoisty styl życia, etykę i ceremoniał.

Wychowanie chłopca na rycerza rozpoczynało się wcześnie. W wieku siedmiu lat dziecko zostawało paziem, co oznaczało, że chłopiec spod opieki kobiet przechodził do twardej szkoły mężczyzn. W wieku czternastu lat paż musiał opuścić dom rodzinny, by już jako giermek przez sześć, siedem lat pobierać nauki u innego rycerza.

Po dostatecznym opanowaniu sztuk wojennych i pomyślnym przejściu przez próbę charakteru giermek mógł być pasowany na rycerza. Pierwotnie zwyczaj pasowania miał typowo świecki charakter. Z biegiem czasu z tego prostego aktu wykształciła się religijna ceremonia. Uroczystość rozpoczynała się przyodzianiem giermka w piękne szaty. Później młodzieńca wprowadzano do sali paradnej. Tam najdostojniejszy z obecnych rycerzy wręczał mu broń i ostrogi – akt ten stanowił właściwe pasowanie na rycerza. Na koniec wyruszano wspólnie do kościoła, w którym ksiądz święcił złożony na ołtarzu miecz i udzielał pasowanemu kościelnego błogosławieństwa. W trosce o postawę rycerzy opracowano reguły, według których powinni oni postępować. Autor jednej z ówczesnych ksiąg przypomina: *„Baczie pilnie na to, by posłusznym być panu swemu. Łupów nie łaknijcie, a żywota nie szczędźcie ku chwale króla. W słusznej sprawie jeno wojujcie, wrogów wiary w szczególności miejcie za nieprzyjaciół. Wždy dobro niech u was będzie na pieczy, wdów i dzieci bądźcie tarczą. Poczynionych ślubów wierności w terminach wszelkich dochowujcie”*.

Kreowany przez literaturę ideał rycerskości jako dzielnej, pobożnej formy życia trwale naznaczył serca i umysły ludzi średniowiecza. Świetlani rycerze – bohater francuskiej bajki ludowej Parsifal, legendarny Tristan, król Artur, a także hrabia Roland, dowódca tylnej straży Franków podczas powrotu wojsk Karola Wielkiego z Hiszpanii – byli powszechnie uważani za wzory osobowe swoich czasów.

Dziś nie ma już rycerzy – w ciągu XVI stulecia ostatni z nich na zawsze opuścili scenę wielkiego teatru historii. Zachowały się po nich różnorakie pamiątki: zamki, zbroje, broń, dzieła sztuki, przedmioty codziennego użytku, dokumenty i książki – świadectwa minionego świata, który z naszym nie ma już nic wspólnego. Czyżby był to już świat zapomniany? To zbyt pochopna opinia. Pamiętać bowiem trzeba, że rycerstwo było nie tylko zjawiskiem historycznym, ale także – a może nawet przede wszystkim – snem, marzeniem o człowieku takim, jakim powinien być. A ten sen o człowieku „rycerskim” nie jest jeszcze na szczęście wyśniony do końca.

Na podstawie fragmentów książki Wolfganga Tarnowskiego, *Rycerze*, Wrocław 1995.

Zadania do tekstu *W kręgu rycerstwa i rycerskości*

Zadanie 1. (0 – 1)

Najbardziej trafny tytuł dla pierwszego akapitu tekstu W. Tarnowskiego to

- A. Wojny religijne we wczesnym średniowieczu
- B. Narodziny rycerstwa europejskiego
- C. Podboje muzułmanów w zachodniej Europie
- D. Państwo Karola Młota

Zadanie 2. (0 – 1)

Początki średniowiecznego rycerstwa sięgają

- A. drugiej połowy VI wieku
- B. pierwszej połowy VII wieku
- C. drugiej połowy VII wieku
- D. pierwszej połowy VIII wieku

Zadanie 3. (0 – 1)

Rycerzem mógł zostać giermek

- A. przed ukończeniem czternastego roku życia
- B. czternastoletni
- C. osiemnastoletni
- D. co najmniej dwudziestoletni

Zadanie 4. (0 – 1)

Legendarną postacią rycerskich opowieści był

- A. Karol Wielki
- B. Parsifal
- C. Karol Młot
- D. Pepin Mały

Zadanie 5. (0 – 1)

Według W. Tarnowskiego o epoce rycerzy powinno się pamiętać, gdyż

- A. wprowadziła różne taktyki walki
- B. upowszechniła turniej jako formę rywalizacji
- C. ukształtowała wzory godne naśladowania
- D. stworzyła model miłości dworskiej

Zadanie 6. (0 – 1)

O tym, że przytoczony w tekście cytat pochodzi z dawnej księgi, świadczą

- A. porównania
- B. zdrobnienia
- C. neologizmy
- D. archaizmy

Zadanie 7. (0 – 1)

Powtarzająca się w cytacie z dawnej księgi forma czasowników

- A. wyraża przypuszczenie
- B. wzmacnia nakazy
- C. uplastycznia wypowiedź
- D. łagodzi żądanie

W obliczu wroga

(fragment Kroniki polskiej Galla Anonima)

„Była uroczystość św. Bartłomieja, gdy cesarz przebywał rzekę i cały lud w mieście słuchał mszy świętej. Jasne było tedy, że przeszedł bezpiecznie i bez trudności pobrał znaczne łupy i jeńców, a nawet zajął namioty wokół miasta. Bardzo też wielu spośród tych, którzy przybyli dla obrony grodu i mieszkali w namiotach na zewnątrz grodu, cesarz przeszkodził schronić się do grodu; część od razu na miejscu pojmano, część zaś ratowała się ucieczką. Jeden z nich, uciekając, spotkał się z Bolesławem i opowiedział mu wszystko, co zaszło. A Bolesław bynajmniej nie czmychnął jak bojaźliwy zając, lecz jak przystało na mężnego rycerza, zachęcił swoich, mówiąc: „O nieustraszeni rycerze, utrudzeni wraz ze mną w wielu wojnach i na wielu wyprawach, bądźcie i teraz gotowi razem ze mną za wolność Polski umrzeć lub żyć! Ja osobiście, choć z tak małą garstką, chętnie już zacząłbym walkę z cesarzem, gdybym wiedział na pewno, że nawet jeśli tam polegnę, to kres położę niebezpieczeństwu ojczyzny. Lecz skoro na jednego z naszych przypada więcej niż stu wrogów, chwalebniej będzie tu stawić opór, niż idąc tam z małą garstką, w zuchwałej walce śmierć ponieść. Gdy bowiem tu stawimy opór i wzbronimy im przejścia, już i to poczytać będzie można za zwycięstwo”.

Gall Anonim, *Kronika polska*, Wrocław 1968, s. 16.

Zadanie 8. (0 – 1)

O czym Bolesław chciał przekonać rycerzy?

- A. Warto dążyć do ugody, by ocalić ojczyznę.
- B. Trzeba zaprzestać walki, bo wróg jest silniejszy.
- C. Należy natychmiast zaatakować cesarza w grodzie.
- D. Trzeba podjąć walkę, stosując odpowiednią taktykę.

Zadanie 9. (0 – 1)

Która reguła rycerska jest zawarta zarówno w cytowanej przez W. Tarnowskiego dawnej księdze, jak i we fragmencie *Kroniki polskiej* Galla Anonima?

- A. żywota nie szcędźcie
- B. łupów nie łaknijcie
- C. wdów i dzieci bądźcie tarczą
- D. wrogów wiary miejcie za nieprzyjaciół

Zadanie 10. (0 – 1)

A Bolesław bynajmniej nie czmychnął jak bojaźliwy zając, lecz jak przystało na mężnego rycerza, zachęcił swoich ...

Zaprzeczone porównanie użyte w zdaniu służy

- A. ukazaniu niezdecydowania króla
- B. uwydatnieniu odwagi Bolesława
- C. wyolbrzymieniu zasług wojennych
- D. podkreśleniu lekceważącej postawy wobec wroga

Zadanie 11. (0 – 1)

Jasne było tedy, że przeszedł bezpiecznie i bez trudności pobrał znaczne łupy i jeńców, a nawet zajął namioty wokół miasta...

Po którym z wyrazów postawisz przecinek, by zmienić sens tej wypowiedzi?

- A. było
- B. trudności
- C. znaczne
- D. namioty

Zadanie 12. (0 – 1)

W którym wypowiedzeniu dostrzegasz błąd składniowy?

- A. Ślubując damie, rycerz obiecywał strzec jej honoru.
- B. Uczyniwszy śluby, rycerz bronił damy swego serca.
- C. Ślubując damie, honor nakazywał mu dochować przysięgi.
- D. W żadnym z tych wypowiedzeń nie ma błędu.

Zadanie 13. (0 – 1)

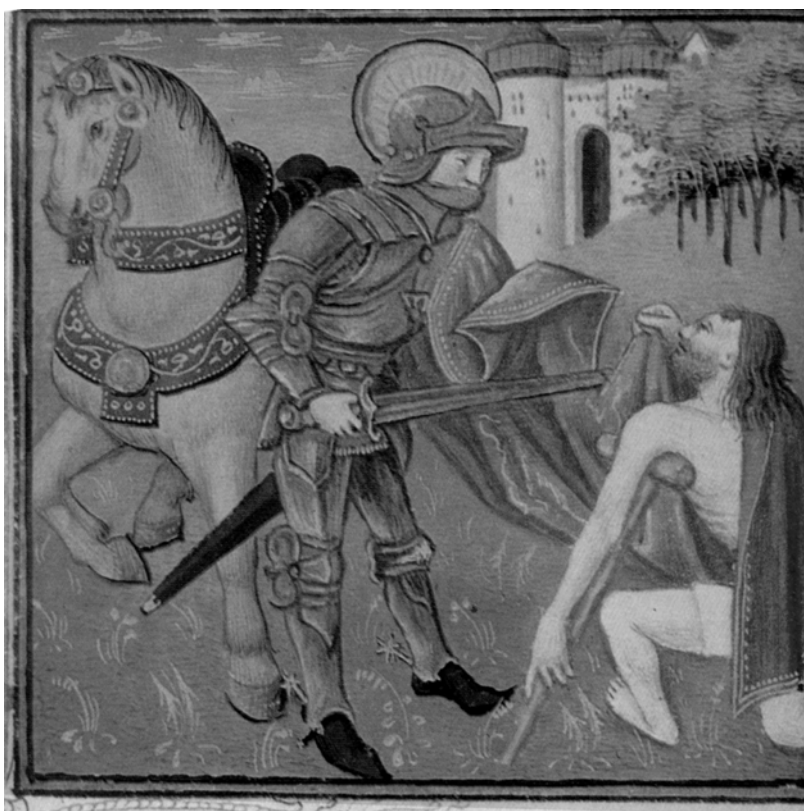
Wyraz tarcza ma znaczenie przenośne w zdaniu

- A. Na tarczy widniał herb rycerza.
- B. Tarcza chroniła go przed ciosem.
- C. Tym razem wracali na tarczy.
- D. Rycerze stworzyli osłonę z tarcz.

Zadanie 14. (0 – 1)

Ideal rycerskości zawiera się najpełniej w haśle

- A. „Bogu duszę, władcy ciało, damie serce”
- B. „Żywią i bronią”
- C. „Wolność, równość, braterstwo”
- D. „Za wolność waszą i naszą”

Święty Marcin dzieli się płaszczem z żebrakiem (miniatura z XIV wieku)

By czas nie zaćmił i niepamięć. Wybór kronik średniowiecznych, Warszawa 1971.

Zadanie 15. (0 – 1)

Którą z reguł kodeksu rycerskiego realizuje św. Marcin przedstawiony na obrazie?

- A. Pomagaj potrzebującym. B. Walcz z niewiernymi.
C. Rozsławiaj imię swego pana. D. Wybieraj godnych siebie przeciwników.

Zadanie 16. (0 – 1)

Co najpełniej charakteryzuje centralną postać obrazu?

- A. płaszcz i miecz B. aureola i zbroja C. koń i ostrogi D. trzewiki i płaszcz

Zadanie 17. (0 – 1)

Zachowanie rycerza ukazanego na obrazie przypomina

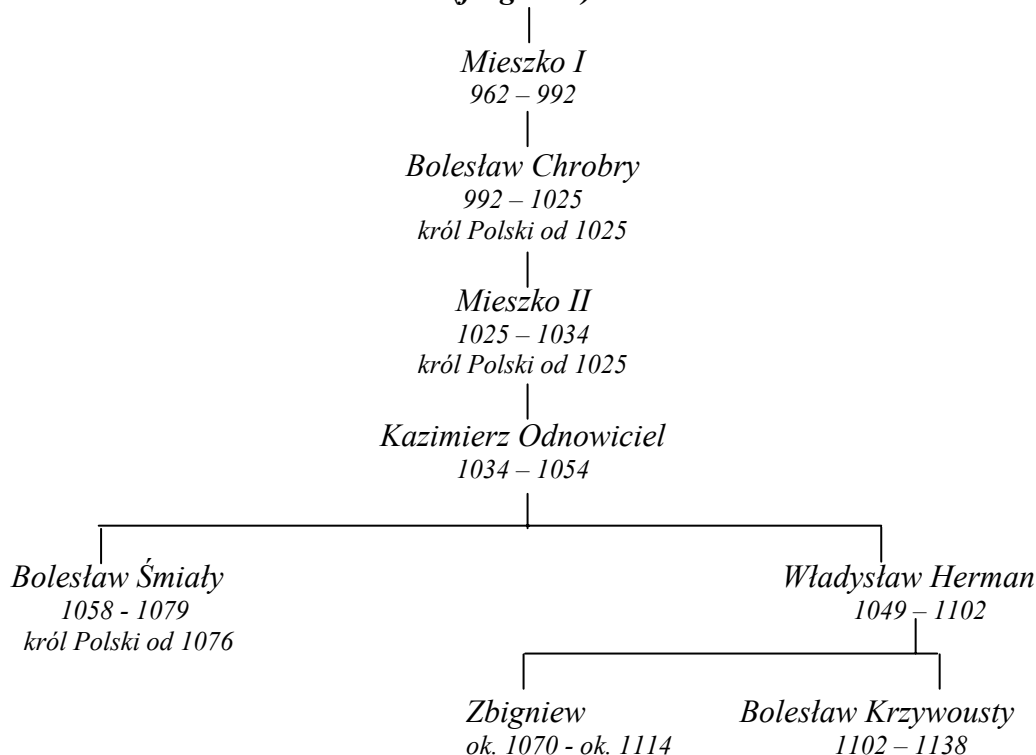
- A. niewiernego Tomasza B. marnotrawnego syna
C. miłosiernego Samarytanina D. cierpiącego Hioba

Zadanie 18. (0 – 1)

Na które z pytań natury filozoficznej odpowiada swoim uczynkiem św. Marcin?

- A. Jak znaleźć prawdę? B. Jak służyć dobru?
C. Jak odkryć piękno? D. Jakie są granice ludzkiej wolności?

**Drzewo genealogiczne Piastów
(fragment)**

Zadanie 19. (0 – 1)

Ustal, korzystając z drzewa genealogicznego, które zdanie jest prawdziwe.

- A. Bolesław Śmiały, król Polski, przejął władzę bezpośrednio po Mieszku I.
- B. Pierwszym koronowanym władcą Polski był Bolesław Chrobry.
- C. Bolesław Śmiały był drugim koronowanym władcą Polski.
- D. Kazimierz Odnowiciel był ostatnim Piastem na tronie polskim.

Zadanie 20. (0 – 1)

Bolesław Krzywousty był

- A. synem Władysława Hermana i bratem Zbigniewa
- B. wnukiem Bolesława Śmiałego i stryjem Władysława Hermana
- C. bratankiem Kazimierza Odnowiciela i wnukiem Mieszka II
- D. ojcem Zbigniewa i bratem Bolesława Śmiałego

Zadanie 21. (0 – 1)

Który hierarchiczny układ społeczeństwa jest właściwy dla średniowiecza?

- A. władca, rycerstwo, mieszczaństwo, chłopci
- B. rycerstwo, mieszczaństwo, władca, chłopci
- C. władca, mieszczaństwo, chłopci, rycerstwo
- D. władca, rycerstwo, chłopci, mieszczaństwo

Kazimierz Gliński *Rycerz i pieśniarz*

Wyzwali się na turniej - a obaj okrutni...
Pieśniarz miał błyski w oczach, rycerz niósł pioruny:
Miecz szczęknął i uderzył w naciągnięte struny,
Skry wypadły z oręża, pieśń wybiegła z lutni.
Raz był dzielny, bo strzaskał słabą pierś lutnisty
I runął śpiewak przy strun rozplakany drzeniem...
Zwycięzca tryumfował. Lecz cóż to? W westchnieniu
Lasów i pól dalekich płynie dźwięk srebrzysty.
To echo rozkochane w konającym śpiewie,
To głosów napowietrznych niekrwawa szermierka...
Nutę pieśni chwyciła na łące pasterka,
Kochanek ją powtórzył...
O mieczu nikt nie wie.

Księga wierszy polskich XIX wieku, tom 3, Warszawa 1956, s. 207.

Zadanie 22. (0 – 1)

Jakie znaczenie symboliczne ma oręż rycerza, a jakie broń pieśniarza?

Zadanie 23. (0 – 2)

Kto jest zwycięzcą pojedynku w sensie dosłownym, a kto w sensie metaforycznym?

Zwycięzca pojedynku w sensie dosłownym i zwycięzca pojedynku w sensie metaforycznym:

Zadanie 24. (0 – 1)

Wyjaśnij, co stało się z pieśnią (nie cytuj).

Zadanie 25. (0 – 2)

Z wiersza „Rycerz i pieśniarz” wypisz przykład środka stylistycznego i nazwij go. Wyjaśnij, jaką pełni rolę.

Przykład środka stylistycznego i jego nazwa.

Rola, jaką pełni w wierszu.

Zadanie 26. (0 – 1)

Z podanego niżej fragmentu utworu A. Mickiewicza wypisz zdanie, którym możesz zwieźle zatytułować wiersz napisany przez K. Glińskiego.

„Płomień rozgryzie malowane dzieje,
Skarby mieczowi spustoszą złodzieje,
Pieśń ujdzie cało, tłum ludzi obiega;
A jeśli podłe dusze nie umieją
Karmić ją żalem i poić nadzieją,
Ucieka w góry, do gruzów przylega
I stamtąd dawne opowiada czasy.”

(Mickiewicz A., Konrad Wallenrod, Wrocław 1991, s. 57)

Zadanie 27. (0 - 5)

Napisz zaproszenie na ucztę w zamku.
